

Levél Csemniczky Zoltánnak

Kedves Zoltán!

Már régóta nem találkozhattam veled személyesen, pedig voltak olyan időszakok, amikor legalább kéthavonta Lóránt Lulával megfordultunk nálatok.

A balassagyarmati Horváth Endre Galéria és a Szerbtemplom fantasztikusan csábító kiállításainak megnyitóin időről-időre megjelentünk, és élveztük azt a műértő és műpártoló hangulatot, amit Te teremtettél meg a város falai között. E megszentelt helyeken mindig találtam menedéket, megnyugvást és biztatást a szürkeség, a beletörődés és a kilátástalanság után. Jó érzés volt látni és hallani, hogy vannak körülötted olyan emberek, akikkel el tudtad hitetni, mennyire létfontosságú belső harmóniánk számára a művészet. A te városodban olyan közeg alakult ki, amely kívülről nézve egységesen támogatja e valóban értékes és nemes küldetést.

Mondd, mi ez a titok? Mit teszel, hogy pusztá jelenléted elvarázsolja a közönséget és béketűrő, engedelmes tanítványként követnek téged? Mit tudnak rólad az emberek? Egészen biztosak a szeretettedben és feltétlen bizalmat éreznek irántad! Te már régóta megkaptál minden elismerést.

Gondolkoztam, vajon miféle érzések kerítenek birtokukba, amikor alkotsz, elragadtatod magad, és könnyed szobraiddal felemelkedsz a föld fölé? Miféle csomók és kötődések építik benned az Egészt, amelyek nemcsak kezeid által nyernek logikus megoldást, hanem a tisztára kristályosodott elme is testet ölt bennük? Hogyan éred el a harmóniát és milyen küzdelmeken mész keresztül, amíg a meztelen huzalból térháló és szellemet rejtő költészet születik? Az acél hideg, kemény, feszült, merev, engedetlen anyag. Nem lehet könnyű szorítással illegetni, nem adja meg magát. Te mégis úgy ismered ezt a matériát, hogy mire átalakul, meg is szelődül és átlényegül teljes valóságában. Elképzelem, ahogyan tágas műtermedben dolgozol, és valódi iparos munkát űzve váltogatod a forrasztópákákat a különféle fogókkal és ki tudja még mi mindennel. Eközben nemcsak engedelmességre kényszeríted a kezed ügyében szorongó tárgyakat, hanem úgy illeszted össze azokat, hogy megfeleljenek egy magasabb rendű elképzelésnek, és a fizikai akadályokat leküzdve egy esztétikai tartalom hordozói legyenek. És lám, a földhöz tapadó nehéz fémből könnyű, légies, átlátszó, már-már súlytalan rendszer rajzolódik ki, ami egyszerre elevenít meg filozofikus szimbólumokat, fölemelő térélményt és izgalmas grafikai tartalmakat is. Különös felfedezéseket tettél az anyag természetében. Kétségtelenül sajátos technikai kultúrát alakítottál ki magadnak.

Szokás volt a XX. század modern művészetét azonosítani többek között a vasbetonnal, a csillogó acélszerkezetekkel, az üveggel, a „hard edge” üvöltésével, a kiszámított attitűdökkel és az örök változékonysággal. Te, aki a modernség minden kritériumának eleget tettél, mégsem hódoltál be a szokásos hullámhegyeknek. Úgy tudtad megújítani a mai magyar szobrászat formanyelvét, hogy az újszerűen használt anyagok és formabontó megoldások mellett a régiek hagyományát is megőrizted. Akárcsak

Antoni Gaudi, aki a régi-új anyagokat a maga emberi észjárásával kiegészítve átszellemültté tette. A barcelonai Güell Parkban a legmohóbb formagazdagság, a legérzékibb vonalvezetés, a legvadabb színhasználat, a játékosság és az anyagszerűség végső határainak feszegetése keveredik a józan mértéktartással, és a technikai megvalósíthatóság tiszteletben tartásával. A remekművek sajátja a tobzódó határtalanság és az ösztönös önszabályozás.

A kortárs művészet megítélésével kapcsolatban sok-sok dilemma fölmerül. Gyakori nézet szerint a mai művészek túl keveset tudnak az ábrázolásról. A realizmus iránti igény-e ez vagy a tájékozatlanság lelepleződése? Mennyire szembetűnő lehet az ősember és a gyerekkrajzok hasonlósága? Egyiptom több nézetű szemléletmódja és a gyerekek felfogása között szinte egyértelmű a lelki rokonság. A tér és a forma absztrakciója ősi adottságunk, életünk során a szocializáció tompítja el. Az írás tanulásával minden kisgyermek veszít a veleszületett expresszivitásból, csakis azért, mert a sémáknak való megfelelés kényszere fölerősödik benne. Az ember eredendően többet akar láttatni, mint amennyit magától értetődően tud. Az ősművészet azért nem ábrázol bizonyos dolgokat, mert nem akar többet ábrázolni, tehát a maga nemében tökéletes. Magas szintű művészi realizmus és absztrakció együttese. A gyerekkrajzokon is azt láthatjuk, amit az alkotó szeretne kiemelni. A legfontosabbakat, a legszemélyesebb, a legőszintébb megnyilatkozásokat. A mai művészt is az teszi halhatatlanná, hogy meg tudja fogalmazni az egyetemes emberi érzelmeket, a tudat alatti tartalmakat, az ősi rejtjeleket, a talányos mondatokat, a szavakkal ki nem fejezhető fogalmakat és jelenségeket. Megőrizz valamit a gyermeki lényéből. Ugyanakkor ez a kifelé fordított lélek teszi a művészt sebezhetővé és végtelenül védtelemné.

Szobraid előttem olyanok, mint a röntgenképek. Énedet összekapcsolom a műveiddel. Portrészorozatod darabjai ott lebegtek a salgótarjáni Bolyai Gimnázium aulája fölött. Érdekes nézőpontok adódtak ezen a helyen. A természetes fény, az átvilágítás és a konstruktivista épületelemek új viszonylatba helyezték plasztikáidat, amelyek úgy emelkedtek fölénk, mint látható lelkek. Rejtélyes élőlényeid hártya-testükkel, zuhanó, repülő szárnyaikkal a bennünk lakó sokféleséget, a mélyen eltemetett vonzalmakat és félelmeket formázták újra. Emberalakjaid, nőfiguráid az ellentmondások és az ideálok megtestesítői voltak számomra. Megejtő kettősség uralkodott rajtuk, hiszen egyszerre láthatók kívülről és belülről is. Sőt, ha körbejártuk őket, újabb és újabb relációk keletkeztek bennük. Mintha egy filmet láttunk volna megelevenedni a mozdulatlanságra ítélt bálványokról. Olyan horizontok tárultak fel, amelyek a legmerészebb képzeletünkben sem fordultak elő. Titokzatoság és világos áttekinthetőség lakott bennük. A drótok tekervényiből, csomózódásaiból, összenőtt részeiből értelmes jelek, vizuális mondatok születtek. Az összekapcsolásoknak tartalmi-funkcionális hangsúlyai emelkedtek ki, amelyek a formai egységet erősítették. Bár a technika önmagában is látványos részletekkel teli, mégis az összehatás vált meghatározóvá, sajátosan egyedivé és utánozhatatlanná.

Szeretem hallgatni, ahogy a művekről beszélsz. Kíváncsi vagyok a latin címek választására, jelentésére, saját nézőpontjaidra. Önmagadról mindig szerényen és szűkszavúan nyilatkozol, pedig tudom, hogy határozott elképzeléseid vannak az általános és különös esztétikai mércét illetően is. Ítéleteid szilárdak, kritikusak, igazak és őszinték. Tanulni lehet belőlük.

Kívánom, hogy kedved és kitartásod örökre megmaradjon, legyen módod és alkalmad terveid megvalósításához, halmozz fel újabb sikereket, és szeretettel gratulálok megérdemelt kitüntetésedhez.

Salgótarján, 2007. október 30.

Csemniczky Zoltán: *Anus rictum diducens*